

ΕΠ' ΕΥΚΑΙΡΙΑ ΤΗΣ ΓΑΛΛΟΦΩΝΙΑΣ
A L'OCCASION DE LA FRANCOPHONIE

* Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ.

* ΣΤΗΝ ΓΑΛΛΙΑΝ ΟΜΙΛΟΥΣΙΝ ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΑ!

* ΠΩΣ ΘΑ ΜΑΘΗΤΕ ΤΟ 25% ΤΗΣ ΚΑΛΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ
ΣΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΜΙΑΣ ΔΙΑΛΕΞΕΩΣ!

* L' INFLUENCE GRECQUE SUR LA LANGUE FRANÇAISE.

* EN FRANCE ON PARLE FRANGREC !

* COMMENT APPRENDRE LES 25% DU FRANÇAIS CORRECT
LORS D' UN DISCOURS !

1:30 ώρα

Διάρκεια Διαλέξεως περίπου

Durée du Discours env 90'.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ κ. ΛΑΜΠΗ Γ. ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΙΔΗ
DISCOURS DE M. LAMBIS G. CONSTANTINIDES

2015

Ἐν Λευκωσίᾳ, τῇ 5ῃ Μαρτίου,
Leucosia, le 5 Mars, 2015

Ἐντιμε κύριε Γενικέ Εἰσαγγελεῦ,
Ἐξοχώτατε κύριε Πρέσβυ τῆς Γαλλίας,
Ἐντιμε κύριε ἐκπρόσωπε τῆς Ἑλληνικῆς Πρεσβείας,
Κύριε Διευθυντά τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου Κύπρου,
Κύριε Γενικέ Γραμματεῦ τοῦ Παγκυπρίου Συνδέσμου Ξενοδόχων,
Ἐκλεκταί Κυρίαί καί Κύριοι,

Ἐπιθυμῶ νά ἀναφέρω ὅτι τήν παροῦσαν ἐργασίαν ἀφιερώνω εἰς τήν κλινήρη πενθεράν μου,
ἐρίτιμον κυρίαν Μαρούλαν Χριστάκη Ἰωαννίδη, ἡ ὁποία τάς ἡμέρας αὐτάς διέρχεται πολύ
δυσκόλους στιγμάς.

Honorable Procureur Général,
Son Excellence Monsieur l'Ambassadeur de France,
Monsieur Premier Secrétaire de l'Ambassade de Grèce,
Monsieur le Directeur de l'Institut Français,
Monsieur le Secrétaire Général des Hôteliers de Chypre,
Mesdames et Messieurs,

Je voudrais mentionner que le présent discours est dédié à ma
belle-mère, Mme Maroula Christaki Ioannides, qui reste alitée et
traverse ces jours-ci des moments très difficiles.

Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΙΔΡΑΣΙΣ ΕΠΙ ΤΗΣ ΓΑΛΛΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΗΣ

Εν Λευκωσία, τῆ 5ῃ Μαρτίου, 2015.

Αγαπηταί Κυρίαί καί Κύριοι - Ἐκλεκτοί φίλοι καί φίλαι,

Εἶναι γεγονός ὅτι μετά τήν περυσινήν διάλεξίν μου ἠύρισκόμην ὑπό τήν εὐχάριστον πίεσιν πολλῶν ἐξ ὑμῶν, ὅπως συνεχίσω τάς ἐπί τριετίαν διδομένας διαλέξεις τάς σχετιζόμενας μέ τάς ἐκδηλώσεις διά τήν Γαλλοφωνίαν. Προβληματιζόμενος διά τήν ἐπιλογήν τοῦ νέου θέματος, τό ὁποῖον ἔπρεπεν ἀφ' ἑνός νά σχετίζεται μέ τήν Γαλλίαν καί τήν Γαλλοφωνίαν καί ἀφ' ἑτέρου μέ τάς Ἑλληνικάς ἐπιδράσεις καί σχέσεις ἐπ' αὐτῶν καί ταύτοχρόνως νά εἶναι γενικοῦ ἐνδιαφέροντος διά τό Ἑλληνικόν κοινόν, ἐφ' ὅσον ἡ Ἑλλάς καί ἡ Κύπρος εἶναι μεταξύ τῶν χωρῶν πού ὑποστηρίζουσιν ἐνθέρμως τήν Γαλλοφωνίαν, κατέληξα εἰς τό παρόν θέμα τῆς διαλέξεως.

Ὅφειλω νά ὁμολογήσω ὅτι διά τήν ἐπιλογήν καί κατάληξίν μου εἰς αὐτό μέ ἐβοήθησεν ὡς ἰδέα ὁ περυσινός πολύ ἐπιτυχῆς σχολικός διαγωνισμός διοργανωθείς ὑπό τοῦ Τμήματος Γαλλικῆς Γλώσσης τοῦ Υπουργείου Παιδείας ἀπό κοινοῦ μέ τό Γαλλικόν Ἰνστιτοῦτον Κύπρου, ὁ ὁποῖος συνίστατο εἰς τόν ἐντοπισμόν Γαλλικῶν λέξεων, αἱ ὁποῖαι εἰσέδυσαν εἰς τήν καθημερινήν Ἑλληνικήν Γλῶσσαν καί τήν Κυπριακήν διάλεκτόν μας, λόγω τῆς μακρᾶς φραγκικῆς περιόδου ἐν Κύπρῳ συμποσομένης εἰς 380 ἔτη, ἤτοι τῶν Λουζινιανῶν ἀπό τοῦ 1192 μέχρι τό 1489 καί τῆς συγγενικῆς Ἰταλικῆς Ἑνετικῆς περιόδου μέχρι τό 1571. Ἀπλῶς ἄς σημειωθῆ ὅτι ἡ Ὀθωμανική κατοχή τῆς Κύπρου ὑπῆρξε πολύ μικροτέρα, δηλ. μόνον 300 ἔτη, ἐναντι τῆς φραγκο-Ἰταλικῆς ἀποτελουμένης ἐκ 380 ἐτῶν.

Πληροφορικῶς ἀναφέρω μερικάς ἀπό τάς Γαλλικάς λέξεις, αἱ ὁποῖαι εἰσῆχθησαν εἰς τήν Κυπριακήν Ἑλληνικήν Διάλεκτον μας καί τάς ὁποίας ἐνετόπισαν πέρυσι πολύ ἐπιτυχῶς οἱ μαθηταί: πρότσα (la broche), ἡ κουνιά (la cognée), τό λιβέριν (le levier), ἡ λαμιντζάνα (la dame Jeanne), ἡ σπλίνγκα (l'épingle), ἡ πομπάρτα (la bombarde), ἡ ζαλατίνα (la gelatine), ἡ κουμανταρία (la commanderie), τό πουργόν (le bureau), ὁ μπουφές (le buffet), ἡ τσαέρα (la chaire), τό πανταλόνι (le pantalon), ἡ τάτσα (la tache), τό πεζούνι (le pigeon), ἡ ζάμπα (la jambe).

Ἐδῶ θά ἤθελον νά παρακαλέσω νά μέ συγχωρήσωσιν οἱ πολύ ἀξιέπαινοι ἐπιμελεῖς μαθηταί καί μαθήτριά, πού ἐνετόπισαν τάς λέξεις αὐτάς, διότι, ἐκ τῶν ἀνωτέρω ἀναφερθεισῶν Γαλλικῶν λέξεων τῆς Ἑλληνικῆς Κυπριακῆς Διαλέκτου μας, εἰς τήν πραγματικότητα τοῦλάχιστον τέσσαραι ἐξ αὐτῶν ἔχουσιν Ἑλληνικάς ρίζας καί ἀποτελοῦσιν ἀντιδάνειον, δηλ. μετεπήδησαν διά τῆς Λατινικῆς - Ἰταλικῆς εἰς τήν Γαλλικήν καί ἐξ αὐτῆς ἐπανῆλθον ἐκ δευτέρου μέ παραφθοράς εἰς τήν Ἑλληνικήν γλῶσσαν καί τήν Κυπριακήν Διάλεκτον. Μία τοιαύτη λέξις εἶναι: α) ἡ τσαέρα ἀπό τήν Γαλλικήν λέξιν chaire, πού προῆλθεν ἀπό τήν Ἑλληνικήν ἔδραν - hédra (cathédra), πού σημαίνει ἔδρα καί ἄμβωνας καί σύν τῷ χρόνῳ μετεξελίχθη εἰς τά Γαλλικά εἰς la chaire πού σημαίνει ἡ ἐξέδρα, ὁ ἄμβων καί ἐξ αὐτῆς

καί πάλιν εἰς τήν ἙλληνικήνΚυπριακήν ὡς τσαέρα διά τό κάθισμα καί τήν καρέκλαν.

Ἐπίσης ἄλλαι λέξεις εἰς τήν Ἑλληνικήν ἐπανελθοῦσαι δι' ἀντιδανεισμοῦ: β) ἡ πομπάρτα (la bombarde) προέρχεται ἀπό τόν βόμβον πού σημαίνει τόν κάθε βαθύν καί ὑπόκωφον ἦχον. γ) Ἡ ζάμπα, σήμερον κατά τό εὐγενέστερον γάμπα, ἀπό τήν Γαλλικήν λέξιν jambe, ἡ ὁποία ὁμως αὕτη προέρχεται ἀπό τήν ἀρχαίαν Ἑλληνικήν λέξιν καμπή, πού σημαίνει κάμψις, λύγισμα, κύρτωμα. δ) Τό πανταλόνι (pantalon) προέρχεται ἀπό ἓν κωμικόν πρόσωπον, τόν Pantalone ἢ Pantaleone ἐκ μιᾶς Μεσαιωνικῆς Ἰταλικῆς Κωμωδίας, ὅπου διεκωμωδεῖτο τό πρόσωπον αὐτό καί ἐπαρουσιάζετο νά φορῇ ἓν παράξενον κάτω ἔνδυμα, πολύ εὐρύχωρον καί πολύχρωμον, ὡς αὐτό πού φοροῦσιν οἱ κλάουν. Ἡ λέξις Pantaleone ἀπετελεῖτο ἀπό τὰς Ἑλληνικάς λέξεις πᾶν καί λέων καί ἐχρησιμοποιεῖτο σκωπτικῶς καί εὐφημιστικῶς διά τόν κωμικόν, ὁ ὁποῖος τό ἐφόρει. Σύν τῷ χρόνῳ τό πανταλόνι ἐπῆρε τήν σημερινήν του μορφήν καί σημασίαν.

Ὅμως μέ τήν ὡς ἄνω παρέμβασιν ἔχομεν ἀπομακρυνθῆ ἀπό τό ἀποψινόν θέμα μας, πού εἶναι ἀκριβῶς τό ἀντίθετον τῶν ἀναφερθέντων. Τό θέμα μας ἀπόψε ἀκολουθεῖ τελείως ἀντίθετον φοράν, ἦτοι ἐπικεντρώνεται εἰς ἐκείνας τὰς Ἑλληνικάς λέξεις, ρίζας, προθέσεις ἢ καταλήξεις, αἱ ὁποῖαι ἐνεπλούτισαν τήν Γαλλικήν Γλῶσσαν καί τῆς ἔδωσαν συμφώνως πρὸς τοὺς γνωστούς γλωσσολόγους Jean Bouffartigue καί Anne-Marie Delrieu «τήν λεπτότητα καί φινέτσαν τῶν ἐννοιῶν καί τήν δυνατότητα τοῦ ἐκφράζεσθαι καί δημιουργεῖν νέας καί πολλαπλᾶς ἀποχρώσεις εἰς τὰ ἐκφραζόμενα συναισθήματα, τοὺς συλλογισμούς καί τὰς σκέψεις».

Ἦδη, ὡς δυνατόν νά ἐνθυμῶνται οἱ ἐκλεκτοὶ ἀκροαταὶ ἀπό τήν πρό δύο ἐτῶν ὀμιλίαν τοῦ ὑποφαινομένου, κατά τήν ἀρχαιότητα, ὅταν οἱ Ἰωνες - Φωκαεῖς ἀπόκησαν τήν Μασσαλίαν καί Νότιον Γαλλίαν εἶδομεν ὅτι μετέδωσαν εἰς τοὺς Κέλτας - τοὺς κατοίκους τῆς ἀρχαίας Γαλατίας - τὰς πρώτας βάσεις τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης καί Γραφῆς, ὡς ἀπεδείχθη πλήρως τοῦτο ἀπό τὰς ἀρχαίας ἐπιγραφάς πού ηὔρέθησαν εἰς τήν Νότιον καί Κεντρικήν Γαλλίαν, αἱ ὁποῖαι φέρουσιν εἰς ἐπιστύλια, ἐπιτυμβίους πλάκας καί νομίσματα, Ἑλληνικάς ἐπιγραφάς ἢ ἀκόμη Κελτικὰς λέξεις καί ὀνόματα γεγραμμένα εἰς τό Ἑλληνικόν Ἀλφάβητον. Ὡς ἐκ τούτου δέν πρέπει νά λησμονῆται, ὅτι ἡ Ἑλληνική ὑπῆρξεν ἡ πρώτη Γραφή τῆς ἀρχαίας Γαλατίας, ὡς ἐπίσης καί τοῦ γεγονότος ὅτι ἡ Κελτική ἦτο μόνον προφορική γλῶσσα. Εἰδικός τοῦ θέματος αὐτοῦ ὑπῆρξεν ὁ Γάλλος ἱστορικός Camille Julian.

Βεβαίως ἡ μεγαλυτέρα ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Γλώσσης ὑπῆρξεν ἀναμφιβόλως ἡ Λατινική, καθ' ὅτι οἱ Ῥωμαῖοι ἐξελατίνισαν πλήρως τόν Γαλλικόν λαόν μετὰ τήν κατάληψιν τῆς Γαλατίας ὑπὸ τοῦ Τουλίου Καίσαρος καί τῆς μακροχρονίου κατοχῆς τῆς χώρας ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, μέχρι τῆς ἀπαρχῆς τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ Κράτους καί τῆς ἀναποφεύκτου σταδιακῆς ἀφομοίωσεως τῶν ἐν Γαλλίᾳ παραμεινάντων Λατίνων ὑπὸ τοῦ γηγενοῦς πληθυσμοῦ. Ἡ πολύ μεγάλη Λατινική ἐπίδρασις ἐμφαίνεται καί ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ἡ Γαλλική Γλῶσσα ἀποτελεῖται κατά 50% - 60% ἀπὸ Λατινικάς λέξεις, ἐνῶ ἡ Ἑλληνική Γλῶσσα ἀκολουθεῖ μέ ποσοστὸν περίπου 20% - 25%. Τό ὑπόλοιπον τῆς Γαλλικῆς συμπληρῶνουν λέξεις ἐκ τῆς ἀρχαίας Κελτικῆς καί ἄλλαι ἐκ Γερμανικῶν ριζῶν, πού αἱ τελευταῖαι ὠμιλοῦντο ὑπὸ τῶν

κατά διαστήματα έξ άνατολῶν είσβαλλόντων είς τήν Γαλατίαν φραγκικῶν καί Γερμανικῶν φύλων.

Μέ τήν έπελθοῦσαν λοιπόν διαφοροποίησιν τῆς Λατινικῆς γλώσσης έν Γαλλία έκ τῶν ποικίλων γλωσσικῶν έπιδράσεων έπ' αὐτῆς έχομεν ὀλίγον κατ' ὀλίγον τήν δημιουργίαν μιᾶς νέας γλώσσης, τῆς Ρωμανικῆς, περί τό 800 μ.Χρ., ἡ ὁποία σταδιακῶς μετεξελίχθη είς τήν *Lingua Françisca*, κοινῶς λεγομένη *Francienne*, καί ἡ ὁποία έπεκράτησε καί έπεσημοποιήθη τελικῶς κατά τήν περίοδον τῶν 14^{ου}, 15^{ου} καί 16^{ου} αἰώνων, ὅτε τό 1539 διά βασιλικοῦ διατάγματος τοῦ Βασιλέως *François 1er* έπεσημοποιήθη ἡ χρῆσις τῆς Γαλλικῆς Γλώσσης ὡς *la Langue Française*, έχούσης επίκεντρον ταύτης τούς Παρισίους καί τήν γύρω περιοχήν, πού εἶναι γνωστή ὡς *Ile de France* καί ἡ ὁποία άπετέλεσεν σύν τῷ χρόνῳ τό Κυβερνητικόν Κέντρον τῆς Γαλλίας.

Ὅμως είσερχόμενοι βαθύτερον είς τό θέμα μας πολύ ὀρθῶς θά διερωτηθῆ ὁ άκροατής πῶς συνέβη καί οἱ Γάλλοι μέ ὅλας τάς προαναφερθείσας πολύ ίσχυράς γλωσσικᾶς έπιδράσεις, αἱ ὁποῖαι διεμόρφωσαν τήν γλῶσσάν των είς τήν τελικῶς άποκληθεῖσαν *Langue Française*, πού εἶχε κατά πολύ μεγάλον βαθμόν ὡς βάση της τήν Λατινικήν καί τήν άπλουστευμένην Ιταλικήν, νά έστράφησαν αἰφνης κατά τόν Μεσαίωνα καί τήν Αναγέννησιν καί πάλιν πρὸς τήν Ελληνικήν Γλῶσσαν, μάλιστα δέ χωρίς νά ύπάρχη πλέον εύάριθμον Ελληνικόν στοιχεῖον είς τήν Γαλλίαν, άφοῦ άφ' ένός οἱ άρχαῖοι Ἰωνες-Φωκαεῖς εἶχον πρὸ πολλῶν αἰώνων άφομοιωθῆ, οἱ δέ ὀλίγιστοι Μανιάται άποικοι είς Κορσικήν έζησαν πολύ μεταγενεστερῶς τοῦ Μεσαίωvος, τόν 17^{ου} καί 18^{ου} αἰῶνα, προτοῦ άφομοιωθοῦσι καί αὐτοί ὑπό τῶν γηγενῶν. Ἦσαν δηλ. πολύ μεταγενέστεροι τῶν γλωσσικῶν έξελίξεων διά τάς ὁποίας ὀμιλοῦμεν.

Καί ὁμως οἱ Γάλλοι έστράφησαν πρὸς τήν Ελληνικήν Γλῶσσαν . Κάποιος άλλος πολύ σοβαρός λόγος ὑπῆρξε διά νά προβῶσιν οἱ Γάλλοι είς αὐτήν τήν μεγάλην γλωσσικήν στροφήν. Αὐτόν λοιπόν τόν λόγον θά τόν αναλύσωμεν κατωτέρω: Οἱ πεπαιδευμένοι Γάλλοι άντελαμβάνοντο, ὅτι ἡ περί τόν Μεσαίωνα καί τήν Αναγέννησιν διαμορφωθεῖσα Γαλλική γλῶσσά των, δυστυχῶς ὑστεροῦσε τῶν άλλων άρχαιοτέρων γλωσσῶν, ὡς τῆς Λατινικῆς καί τῆς έξ αὐτῆς Ιταλικῆς, είς τήν έκφρασιν καί τήν διατύπωσιν λεπτῶν νοημάτων. Έχρειάζετο ὅπωςδῆποτε ένα δυνατόν εμπλουτισμόν άπό μίαν πολύ ίσχυράν γλῶσσαν, ίσχυροτέραν τῆς Λατινικῆς, πού θά τῆς έδιδε τήν γλωσσικήν ὑπεροχήν, τήν ὁποίαν άπαραιτήτως αὐτη έχρειάζετο καί οὐδόλως διέθετε τότε ἡ Γαλλική γλῶσσα είς τήν πρώτην μορφήν της. Οἱ Γάλλοι έπέτυχον μέν καί άπέκτησεν ἡ Γλῶσσά των ἰδίαν ὄντότητα, ὁμως ὁ καλῶς μορφωμένος κόσμος τῆς Γαλλίας άντελαμβάνετο, ὅτι ἡ γλῶσσά του ὑστέρει τότε κατά πολύ τῆς Λατινικῆς/Ιταλικῆς, τόσον είς τόν τρόπον τῆς έκφράσεως, ὅσον καί είς τόν πλοῦτον τῆς διατυπώσεως τῶν διαφορῶν έννοιῶν καί τῆς περιγραφῆς τῶν συναισθημάτων.

Ἔτσι οἱ τότε Γάλλοι λόγιοι έθεσαν ὡς πρώτιστον σκοπόν των νά άνεβάσωσι τήν Γαλλικήν είς τό επίπεδον τῆς Ιταλικῆς Λογοτεχνίας καί διά νά έπιτευχθῆ ὁ σκοπός αὐτός εἷς καί μόνος ἦτο ὁ τρόπος. Μία καί μόνη ἦτο ἡ ὁδός καί ἡ σανίς σωτηρίας. Διά νά άνυψωθῆ τό γλωσσικόν επίπεδον τῆς Γαλλικῆς έπρεπε νά προστρέξωσιν είς τήν μητέρα πασῶν τῶν Γλωσσῶν καί τοῦ Πολιτισμοῦ, ἦτοι πρὸς τήν Ελληνικήν γλῶσσαν τῶν άρχαίων Ελλήνων, εκείνης τῶν άρχαίων ποιητῶν καί λογοτεχνῶν, ὡς τοῦ Πινδάρου, τῶν άρχαίων τραγωδῶν καί τῶν φιλοσόφων τῆς άρχαιότητος,

από τούς όποιους έξ άλλου και αύτοί οί Λατῖνοι επίσης διά νά διαμορφώσωσι και έξυψώσωσι τήν Λατινικήν γλώσσάν των ήντιλησαν πλείστας γνώσεις και λεξιλόγιον. Ως λέγει επί λέξει ό Αύστριακός Γλωσσολόγος και Φιλόσοφος Egon Friedell «Οί Ρωμαῖοι εις τά τέλη τής αρχαιότητος έγιναν και αύτοί κυριολεκτικῶς εις δίγλωσσος λαός» (δηλ. ώμίλουν Λατινικά και Ελληνικά). Τώρα έπρεπε νά πράξωσιν ακριβῶς τό ίδιον και νά ακολουθήσωσι τήν ίδίαν ακριβῶς άτραπόν και οί Γάλλοι λόγιοι, πράγμα τό όποῖον και έπραξαν μετά πάθους, φροντίδος και έπισταμένης μελέτης.

Εις τήν μελέτην του ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΑΔΟΣ εκδοθεῖσαν τό 1938 ό Egon Friedell αναφέρει επίσης. Αυτό πού έξυψώνει τά Ελληνικά πάνω από όλας τάς άλλας γλώσσας είναι ή μουσικότης των. Τοῦτο όφείλεται εις τόν πλοῦτόν των εις εὔχητα φωνήεντα και διφθόγγους, εις τήν ώραίαν έναλλαγήν εις τόν τονισμόν τῶν λέξεων αναλόγως τῶν μακρῶν και βραχέων φωνηέντων και επίσης εις τήν σπανιότητα ύπάρξεως σκληρῶν συνιζήσεων και άπανωτῶν συμφώνων, πού έχουσιν αι άλλαι γλώσσαι. Παρεμπιπτόντως νά μοῦ έπιτραπή νά αναφέρω, ότι εις παλαιόν άρθρον τοῦ όμιλοῦντος, δημοσιευθέντος εις τήν Εφημερίδα ΑΛΗΘΕΙΑ, ανέφερον εις μίαν στιγμήν γλωσσικῆς έμπνεύσεως, ότι τά φωνήεντα εις τήν Ελληνικήν γλώσσαν πρέπει νά θεωρῶνται ώς ακριβῶς αντιστοιχοῦντα πρός τούς φθόγγους εις τήν Μουσικήν.

Ο Αύστριακός γλωσσολόγος συνεχίζων αναφέρει επίσης εις τό αξιόλογον βιβλίον του τά κάτωθι: «Οί αρχαῖοι Έλληνες συγγραφεῖς έπρόσεχον τόν ρυθμόν και τήν ήχητικήν αἴσθησιν εις βαθμόν πού ήμεῖς σήμερα δέν δυνάμεθα καν νά διανοηθῶμεν. Επρόσεχον τόν ρυθμόν και τήν μελωδίαν, αλλά και τήν άμεσότητα και τό εὔληπτον τής έκφράσεως. Εις τήν Ελληνικήν γλώσσαν ύπάρχουσι μαζί ή ζωντάνια και ή ροή τοῦ προφορικοῦ λόγου μέ τήν ακρίβειαν και συνοπτικότητα τοῦ γραπτοῦ, ή χαριτωμένη παραστατικότητα μέ τήν έννοιολογικήν λεπτότητα και ή μεγαλοπρέπεια μέ τήν σαφήνειαν».

Ο Γερμανός ιστορικός και αρχαιολόγος Ernst Kurtius λέγει τά εξῆς εις τήν «Ελληνικήν Ιστορίαν» του: «Ολόκληρη ή Ελληνική γλώσσα όμοιάζει μέ τό σῶμα ενός καλογυμνασμένου παλαιστοῦ, όπου κάθε μῦς είναι ανεπτυγμένος έτσι ώστε ν' αποδίδη τό άριστον». Ο δε έξαίρετος Γερμανός παιδαγωγός Paul Kauer άποκαλεῖ τήν Ελληνικήν γλώσσαν, ότι είναι «φθογοποιημένα χειρονομία», τόσην ζωντάνιαν έχει αύτη.

Δι' αυτό και ήρχισεν υπό τῶν λογίων Ελληνιστῶν έν Γαλλία ή λεπτομερής σπουδή τής Ελληνικῆς Γλώσσης έχουσα ως επίκεντρον τῶν μελετῶν αὐτῶν τάς Μονάς και επίσης τά πρώτα νεοϊδρυθέντα Πανεπιστήμια. Εις τάς Μοναστηριακάς Σχολάς έγινεν εις βάθος καλλιέργεια και μελέτη τής Ελληνικῆς γλώσσης και μορφώσεως, έπεκεντρώνοντο δε οί μοναχοί εκτός τοῦ λεξιλογίου και εις τούς τρόπους έκφράσεως και διατυπώσεως τῶν ιδεῶν και αἰσθημάτων υπό τῶν αρχαίων Ελλήνων. Άς σημειωθῆ, ότι τά διάφορα φιλοσοφικά και άλλα συγγράμματα τῶν αρχαίων Ελλήνων διέδωσαν εις τήν Δύσιν οί φραγκισκανοί και Δομηνικανοί Μοναχοί, οί όποῖοι τά έμελέτων και μετέφραζον εις τάς έγκατεσπαρμένας ανά τήν Γαλλίαν Μονάς των.

Ως παράδειγμα, αναφέρω τήν περίφημον Μονήν τοῦ Mont Saint Michel εις Νορμανδίαν, όπου οί μοναχοί ειδικεύοντο εις τά Ελληνικά

γράμματα και μελέτας κυρίως δέ εις τὰ κείμενα και τήν φιλοσοφίαν του Ἀριστοτέλους, τὰ ὅποια και μετέφρασαν εις τήν Γαλλικήν γλῶσσαν. Τήν συμβολήν των εἶχον ἐξ ἄλλου και λόγιοι ἐκ του Βυζαντίου, οἱ ὅποιοι διά νά ἀποφύγῃ τὰς διώξεις του αἰμοδιψοῦς Μωάμεθ Β΄ του Πορθητοῦ, ἤϊρον καταφύγιον εις τήν Δύσιν.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰ πρῶτα Πανεπιστήμια ἀναφέρω τό Πανεπιστήμιον τῶν Παρισίων ἰδρυθέν τό 1150, του Montpellier τό 1181 και τῆς Τουλούζης τό 1230. Πλήν τῶν Πανεπιστημίων ἰδρύθησαν τήν ἐποχὴν αὐτήν και σημαίνουσαι Σχολαί, ὡς ἡ Σχολή τῆς Chartres, ὅπου ἐκεῖ ἀνεπτύχθη ἡ μελέτη του Πλάτωνος και τῆς Πλατωνικῆς φιλοσοφίας. Ἐπίσης ἡ Σχολή του Μπέκ, ὅπου ἐδίδαξαν οἱ περίφημοι λόγιοι, Ἅγιος Ἀνσέλμος τῆς Ἀόστης και ὁ Lafranc.

Αἱ ἀνωτέρω ἀναφοραί μᾶς ὀδηγοῦσι μέ εὐχέρειαν εις τήν λεγομένην Μέσην Γαλλικήν Περίοδον (1380 - 1530), ἡ ὅποια καλύπτει τήν ἐξέλιξιν τῆς Γαλλικῆς Γλώσσης κατά τούς 14^{ον} μέχρι 16^{ον} αἰῶνας. Αὐτή ἡ περίοδος δύναται νά χαρακτηρισθῆ ὡς ὁ «Χρυσοῦς Αἰών» του ἐμπλουτισμοῦ τῆς Γαλλικῆς μέ πληθώραν λέξεων και φραστικῶν τρόπων ἐκ τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς γλώσσης, διά νά ὑπάρξῃ καλύτερα ἐκφρασις τῶν νοημάτων, σαφήνεια του ὕφους και λεπτή αἰσθητικὴ χρῆσις τῶν σημασιολογικῶν ἐννοιῶν εις τήν Γαλλικήν Γλῶσσαν και ἀκόμη διά νά δύναται νά διατυπώνωσιν τὰς ἰδέας των κατ' ἄριστον τρόπον οἱ μορφωμένοι Γάλλοι. Κατά τήν περίοδον αὐτήν προχωρεῖ ἡ ἰδρυσις και ἄλλων Πανεπιστημίων, μεταξύ τῶν ὁποίων τό Πανεπιστήμιον τῆς Grenoble (1339) και τό περίφημον Collège de France (1530), τό τελευταῖον διά νά διδάξῃ ἰδιαιτέρως τὰς νεωτέρας φιλοσοφικὰς και ἐπιστημονικὰς θεωρίας, πού ἤρχισαν πλέον νά διαφαίνωνται και νά κερδίζωσιν ἔδαφος εις τήν Γαλλίαν.

Προχωρῶν θά ἤθελον νά ἀναφέρω ὅτι εις τήν ἀκολουθοῦσαν ἐν συντομίᾳ ἀναφοράν τῶν διασῆμων Γάλλων συγγραφέων, ἡ ἐπιλογή του ὀμιλοῦντος ἐγένεν ἀποκλειστικῶς μεταξύ ἐκείνων, οἱ ὅποιοι συνέγραψαν ἔργα των βασισθέντες εις θέματα σχετιζόμενα μέ τήν Ἑλλάδα και τήν Ἑλληνικήν ἀρχαιότητα, οὕτως ὥστε νά δύναται νά διαφανῆ ἡ μεγάλη Ἑλληνικὴ ἐπίδρασις ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς Γλώσσης και του Γαλλικοῦ Πνεύματος. Εἶναι ἀναπόφευκτον νά μὴν ἐχῶσι περιληφθῆ ὅλοι οἱ ἀξιόλογοι Γάλλοι Ἑλληνισταί και ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων πού ἐνεπνεύσθησαν ἀπό τήν Ἑλλάδα, τήν ἀρχαιότητά της και τούς Βυζαντινοὺς χρόνους. Ὅμως, πιστεύω, καλύπτεται τό μεγαλύτερον μέρος τῶν Γάλλων Ἑλληνιστῶν λογίων και δίδεται σαφῶς ἡ ἐξήγησις τῆς Γαλλικῆς στροφῆς και ῥοῆς πρὸς τὰ ἀρχαῖα Ἑλληνικά γράμματα.

Νά σημειώσωμεν λοιπόν ὅτι κατά τόν 16^{ον} αἰῶνα ἐγένοντο αἱ περισσότεραι μεταφράσεις τῶν ἀρχαίων τραγωδιῶν, κυρίως δέ τῆς Ἠλέκτρας του Σοφοκλέους, γεγονός πού ὤθησε περαιτέρω τούς Γάλλους Οὐμανιστάς συγγραφεῖς νά γράφωσιν ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν προτύπων. Κατά τήν περίοδον αὐτήν ἐδημιουργήθη μία διακεκριμένη ὁμάς ἐξ ἐπτὰ ἐξεχόντων Γάλλων ποιητῶν και συγγραφέων. Ἡ ὁμάς αὕτη ὠνομάσθη La Pléiade (Αἱ Πλειάδες), λαβοῦσα τήν ὀνομασίαν της ἐκ του ὀμωνύμου Ἀστερισμοῦ, φέροντος τό Ἑλληνικόν ὄνομα Πλειάδες, ἀποτελουμένου ἐξ 7 (ἐπτὰ) ἀστέρων.

Μέλος «Τῶν Πλειάδων» ἦτο ὁ γνωστός λογοτέχνης και ποιητής du Bellay, ὁ ὅποιος τό 1549 ἐξήγησε τήν ἰδρυσιν τῆς Πλειάδος και τῆς

δημιουργίας της Γαλλικής Γλώσσας εις τό σύγγραμμά του *Défence et Illustration de la Langue Française* «Υπεράσπις και Σχολιασμός της Γαλλικής Γλώσσας». Εις τήν ίδίαν ομάδα ανήκεν επίσης ο έξοχος ποιητής Pierre de Ronsard, ο οποίος πρό 500 περίπου ετών εις έν ποίημα του προς τήν Αφροδίτην τήν ικετεύει νά απελευθερώσῃ τήν κατακτηθεϊσαν Κύπρον από τούς Τούρκους βαρβάρους, πού τήν εἶχον καταλάβει. Εἶναι δι' ἐμέ έν τῶν πλέον αγαπημένων μου Γαλλικῶν ποιημάτων και κάθε φοράν, πού τό διαβάζω, μέ συγκινεῖ αφάνταστα.

Εις τήν διαφάνειαν, σᾶς τό παραθέτω εις παλαιάν Γαλλικήν έκδοσίν του. Ἰδιαιτέρως δέ ἐπέλεξα λόγω χρόνου νά σᾶς μεταφράσω τούς κάτωθι πολύ λυρικούς στίχους:

1^η Στροφή: Οἱ 2 πρώτοι στίχοι:

Ὠραία θεά, ἐρωτευμένη Κύπρις,
Μητέρα τοῦ Παιγνιδιοῦ, τῶν Χαρίτων και τοῦ Ἔρωτα.

2^η Στροφή: Οἱ 2 πρώτοι στίχοι:

Ἰδαλία, Ἀμαθουσία * , Ἐρुकίνη, *
Προστάτευσε από τούς Τούρκους τήν Κύπρον, τήν ὠραίαν
διαμονήν σου!

3^η Στροφή: Οἱ 3 στίχοι:

Μήν ἐπιτρέψῃς καθόλου ἕνας βάρβαρος Ηγεμόνας
Νά καταστρέψῃ τήν Νῆσον σου και νά λερῶσῃ τήν τιμήν
σου,
Από τό λίκνον σου διῶξε ἄλλοῦ τόν πόλεμον!

Συνεχίζων, ἀναφέρω επίσης ὅτι κατά τόν ἴδιον αἰῶνα, τόν 16^{ον}, ἐξαίρετον ἐργασίαν ἐπαρουσίασε και ὁ Ἐπίσκοπος τῆς Auxerre, Jacques Amyot, ὁ ὁποῖος μετέφρασε τῷ 1554 από τά ἀρχαῖα Ἑλληνικά εις τήν Γαλλικήν τό ἔργον τοῦ Πλουτάρχου «Βίοι Παράλληλοι», τό ὁποῖον ἐπηρέασε τά μέγιστα τόν τρόπον σκέψεως και συγγραφῆς εις τήν Γαλλίαν. Ὁ μέγας συγγραφεύς Montaigne, περί τό τέλος τοῦ 16^{ου} αἰῶνος, ἔλεγε πάντοτε, ὅτι χάριν εις τόν Ἐπίσκοπον Amyot ἔμαθον οἱ σύγχρονοί του νά γράφωσι και νά ὁμιλῶσι καλά Γαλλικά.

Φθάνομεν τώρα εις τόν 17^{ον} αἰῶνα, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστόν, ὑπῆρξεν ἡ ὑψίστη περίοδος τῆς Γαλλικῆς Λογοτεχνίας, ἰδίως δέ ἡ δεκαετία 1660 – 1670. Εἶναι ὁ αἰῶν, ὅπου οἱ Γάλλοι συγγραφεῖς ἐπέδειξαν μίαν νέαν γλωσσικήν ἀνθησιν και πνευματικήν καλλιέργειαν μέ ἀνανεωμένους πλέον προσανατολισμούς. Ἐχομεν κατ' αὐτόν τόν αἰῶνα τόν δημιουργόν τοῦ Γαλλικοῦ Κλασσικοῦ Θεάτρου Pierre Corneille, ὁ ὁποῖος ἐνεπνεύσθη πλεῖστα θέματά του από τήν Ἑλληνικήν ἀρχαιότητα. Αὐτόν ἠκολούθησεν εἰς ἄλλος μέγας Γάλλος δραματογράφος, ὁ Jean Racine, γνωστός εις τούς Ἑλληνας ὡς Ρακίνας. Ἐχει και αὐτός πλῆθος ἔργων του από Ἑλληνικά θέματα.

Ἄλλος γνωστός Γάλλος μέ βαθείας γνώσεις τῶν ἀρχαίων συγγραφέων, (μεταξύ τῶν ὁποίων και τοῦ Αἰσώπου), τᾶς ὁποίας και ἐχρησιμοποίησεν εις τά συγγράμματά του ἦτο ὁ Jean de la Fontaine μέ τούς γνωστούς εις ὅλους περιφήμους Μύθους του «*Les Fables de la*

Fontaine ». Θα αναφέρω κατά τόν 17^{ον} πρὸς 18^{ον} αἰῶνα καί ἓνα ἄλλον πολὺ γνωστὸν συγγραφέα, τὸν κληρικὸν καί λόγιον François de la Mothe Fénelon. Τὸ γνωστότερον ἔργον τοῦ Fénelon εἶναι: «Αἱ Περιπέτειαι τοῦ Τηλεμάχου» (Les Aventures de Télémaque), τὸ ὁποῖον ἐξέδωσε τὸ 1699. Εἰς αὐτὸ ἐξιστοροῦσε μὲ μεγάλην γλαφυρότητα τὰ ταξείδια τοῦ υἱοῦ τοῦ Ὀδυσσεύς, Τηλεμάχου, μετὰ τὸ τέλος τοῦ Τρωϊκοῦ πολέμου.

Ἐξ ἄλλου ὁ Μολιέρος ἔδωσε εἰς ἓν ἀπὸ τὰ καλύτερα ἔργα του τὸν Ἑλληνικὸν τίτλον Le Misanthrope (ὁ Μισάνθρωπος 1666) εἰσαγαγὼν οὕτω τὴν Ἑλληνικὴν αὐτὴν λέξιν καὶ εἰς τὴν Γαλλικὴν.

Συνεχίζων πάντοτε ἐν συντομίᾳ τὰς ἀρχαιοελληνικὰς ἐπιδράσεις ἐπὶ τῶν Γαλλικῶν γραμμάτων, κατὰ τὸν 18^{ον} αἰῶνα ἀναφέρω τὸν Voltaire (Βολταῖρος). Μεταξὺ τῶν ἄλλων γνωστῶν θεατρικῶν ἔργων του ἐξέχουσιν θέσιν ἔχει καί ὁ Οἰδίπους (Oedipe), ἔργον τὸ ὁποῖον συνέγραψε τὸ 1715.

Τὸν 19^{ον} αἰῶνα ὀφείλω νὰ ἀναφέρω τὸν μέγαν φιλέλληνα ποιητὴν καί συγγραφέα Βίκτωρα Οὐγκώ. Μεταξὺ τῶν ποιημάτων του τῶν ἐμπνευσμένων ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν Ἐπανάστασιν τοῦ 1821 πολὺ γνωστὰ εἶναι τὰ ἐπικά ποιήματά του διὰ τὸν Κανάρην καί τὸ Ναυαρίνον, τὴν περίφημον Ναυμαχίαν τοῦ Ναυαρίνου.

Ἀπὸ τὸ ποίημά του «Ναυαρίνον» παραθέτω κατωτέρω εἰς ἐλευθέραν μετάφρασιν μίαν πολὺ χαρακτηριστικὴν στροφὴν:

Ἄς ἀλλάξωμεν αὐτὸ τὸ παράπονον σὲ χαρούμενην
τυμπανοκρουσίαν!

Μία βοή ξεπηδᾷ ἀπὸ τὸν Ἰσθμὸν μέχρι τὸν φάρον,
Κυττάξετε αὐτὸν τὸν μαῦρον οὐρανόν, πού εἶναι πιό
ῶραϊος

ἀπὸ ἓνα αἰθριον
οὐρανόν.

Ὁ γηραιὸς Τουρκικὸς κολοσσὸς ξαναπέφτει στὴν
Ἀνατολήν,

Ἡ Ἑλλάδα εἶναι ἐλευθέρα, καί μέσα εἰς τὸ μνημα
ὁ Βύρων χειροκροτεῖ τὸ Ναυαρίνον.

Θὰ ἦτο παράλειψίς μου νὰ μὴν ἀναφέρω καί τὸν Ἕλληνα ποιητὴν, πού ἐξησεν εἰς Γαλλίαν, τὸν Jean Moréas ἢ Ἰωάννην Παπαδιαμαντόπουλον, ὁ ὁποῖος εἶχε καί αὐτὸς τὴν προσφορὰν του εἰς τὴν Γαλλο-Ἑλληνικὴν λογοτεχνίαν κατὰ τὸ τέλος τοῦ 19^{ου} καί ἀρχὰς τοῦ 20^{ου} αἰῶνος.

Ἀκόμη καί εἰς τὸν τελείως πρόσφατον 20^{ον} αἰῶνα ὁ γνωστὸς θεατρικὸς συγγραφεὺς Jean Anouilh, κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου καί μεταπολεμικῶς ἔγραψε τρία ἔξοχα θεατρικὰ ἔργα μὲ Ἑλληνικά θέματα ἐκ τῆς ἀρχαιότητος: τὴν Εὐριδίκην τὸ 1942, τὴν Ἀντιγόνην τὸ 1944 καί τὴν Μήδειαν τὸ 1953. Νὰ μὴ λησμονῶμεν καί τὴν μεγάλην Γαλλίδα φιλέλληνα Ἀκαδημαϊκὸν Jacqueline de Romilly, ἡ ὁποία συνέγραψε ἀκόμη καί εἰς βαθύ γῆρας ἐπὶ πλείστων ἀρχαίων Ἑλληνικῶν θεμάτων. Εἷς ἄλλος Γάλλος διαπρεπὴς φιλέλληνας φιλόλογος καί ἱστορικός, ὁ Jacques Lacarrière, μᾶς ἔδωσε τὰ ἔξοχα βιβλία του L'Été Grec (1976) = τὸ Ἑλληνικὸν Καλοκαίρι καί τὸ Dictionnaire Amoureux de la Grèce (2001). Ἐξ ἄλλου ὁ συγγραφεὺς Albert Camus

ἀφιέρωσεν ἄρθρον του ὑπό τόν τίτλον «Τό Ἑλληνόπουλον» « L'enfant Grec » εἰς τό Περιοδικόν « L'Express » τῆς 6^{ης} Δεκεμβρίου 1955, διά τόν πρῶτον ἐκτελεσθέντα Κύπριον ἥρωα τοῦ ἀπελευθερωτικοῦ μας ἀγῶνος Μιχάλην Καραολήν διά νά τοῦ δοθῆ χάρις ὑπό τῶν Ἀγγλων. Δυστυχῶς δέν εἰσηκούσθη.

Τέλος ἐξέχοντα ρόλον εἰς τήν διάδοσιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καί πολιτισμοῦ ἐν Γαλλίᾳ καί ἀντιστρόφως τῆς Γαλλικῆς εἰς τήν Ἑλλάδα καί Κύπρον (1959-1971) εἶχεν ἐπίσης τό ζεῦγος Roger Millieux. Ὁ Roger Millieux εἰργάσθη εἰς Κύπρον ὡς Μορφωτικός Ἀκόλουθος τῆς ἐδῶ Γαλλικῆς Πρεσβείας ὅπου κατά τήν διάρκειαν τῆς θητείας του ἰδρυσε τό γνωστόν μας Centre Culturel Français. Ἐγραψε πλείστας μελέτας μεγίστου ἐνδιαφέροντος διά τόν Ἀδαμάντιον Κοραῆν, τόν Βίκτωρα Οὐγκώ, τόν Παλαμάν καί τόν Σολωμόν. Ἐν πολύ σημαῖνον ἔργον του εἰς Κύπρον ἦτο ἡ ἀποστολή πλείστων φοιτητῶν καί φοιτητριῶν διά σπουδᾶς εἰς Γαλλίαν συνεργαζόμενος πρός τοῦτο στενῶτα μετὰ τοῦ διατελέσαντος Προέδρου τῆς Σχολικῆς Ἐφορείας Λευκωσίας, ἀειμνήστου Ματθαίου Κωνσταντινίδη. Ἐκ παραλλήλου ἐν πολύ ἀξιόλογον ἐπίτευγμα τοῦ Ματθαίου Κωνσταντινίδη ὑπῆρξεν ἐπίσης ἡ εἰσαγωγή τοῦ μαθήματος τῆς Γαλλικῆς Γλώσσης εἰς τά Σχολεῖα Μέσης Ἐκπαιδεύσεως ἐν Κύπρῳ. Διά τό ἐπίτευγμα του αὐτό ὁ Ματθαῖος Κωνσταντινίδης ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἐν Κύπρῳ βραβευθεῖς ὑπό τοῦ Στρατηγοῦ Ντέ Γκῶλ καί τῆς τότε Γαλλικῆς Κυβερνήσεως μέ τήν διάκρισιν τοῦ Ἱππότου τῆς Λεγεῶνος τῆς Τιμῆς.

Μέ τās ἀνωτέρω ἱστορικές, λογοτεχνικές καί ἄλλας ἀναφοράς τās ὁποίας διεξῆλθον ἐν τάχει, διά τήν ἐπίδρασιν τῆς Ἑλλάδος καί τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἐπί τῆς ἀναπτύξεως τοῦ Γαλλικοῦ πολιτισμοῦ καί γλώσσης, εἶμαι βέβαιος ὅτι θά ἐχητε ἀρχίση νά ἀδημονῆτε σχετικῶς μέ τόν τρίτον τίτλον τοῦ ἀποψινοῦ θεματός μας, ὅτι δηλ. θά γνωρίσητε τό ἐν τέταρτον περίπου τῆς καλῆς Γαλλικῆς γλώσσης τό προερχόμενον ἐξ Ἑλληνικῶν λέξεων καί ριζῶν. Θά τηρήσω τήν ὑπόσχεσίν μου! Ὅμως προτοῦ χωρήσωμεν εἰς τό θέμα μας αὐτό θά πρέπη νά ἀπαντηθῶσι πρῶτον καί τά κάτωθι πολύ βασικά ἐρωτήματα:

Ποῦ εὐρίσκομεν τās Ἑλληνικές λέξεις εἰς τήν Γαλλικήν γλῶσσαν; Κατά πρῶτον γενικῶς εἰς τās Ἐπιστήμας καί εἰδικῶς εἰς ὅλους τούς κλάδους τῶν Ἐπιστημῶν. Διατί μέ τās Ἐπιστήμας συνέβη καί συμβαίνει αὐτό τό Ἑλληνικόν φαινόμενον; Διότι ἀπλῶς ἡ Ἑλληνική Γλῶσσα προσφέρεται πολύ καλύτερον τῆς Λατινικῆς εἰς τήν δημιουργίαν νέων ἐπιστημονικῶν λέξεων. Ὡς εἶπεν εἰς γνωστός γλωσσολόγος «Ἡ Λατινική ἔχει κάποιαν εὐχέρειαν εἰς τήν δημιουργίαν λέξεων διά τῆς προσθήκης προθεμάτων (préfixes) καί καταλήξεων (suffixes)». Ὅμως ἡ Ἑλληνική ὑπερέχει κατά πολύ τῆς Λατινικῆς εἰς τήν ἐφευρετικότητα καί δημιουργίαν συνθέτων λέξεων ἐκ τῆς ἐνώσεως δύο διαφορετικῶν ἐννοιῶν εἰς μίαν νέαν ἐννοιαν. Ἡ Ἑλληνική γλῶσσα εἰς τό σημεῖον αὐτό, δηλ. τῆς γλωσσοπλαστικῆς ἰκανότητός της, εἶναι ἀνυπέρβλητος. Ἀπλῶς ἐν παράδειγμα: Ἀπό τήν Ὀμηρικῆν λέξιν ῥόδον + δάκτυλος προῆλθεν ἡ λέξις ῥοδοδάκτυλος (αὐγή). Καί οἱ Γάλλοι ἐχρησιμοποίησαν αὐτουσίαν τήν Ἑλληνικήν αὐτήν λέξιν rhododactyle διά τήν αὐγήν (aurore).

Μέ τās χιλιάδας παράγωγα καί συνθέτους λέξεις, ὡς μᾶς λέγει καί πάλιν ὁ Αὐστριακός Ἑλληνιστής Egon Friedell, ἡ Ἑλληνική δίδει εἰς τόν ὀμιλητήν ἕνα ἀνεξάντλητον γλωσσικόν θησαυρόν. Επιτρέπει νά

παρακολουθήση τις μίαν βασικήν έννοιαν εις όλας τάς διακλαδώσεις της και νά αποδίδη μέ μίαν και μόνον λέξιν έννοιολογικής συναρτήσεως, πού εις άλλας γλώσσας χρειάζονται μίαν όλόκληρον πρότασιν διά νά έκφρασθώσιν. Αύτήν τήν κινητικότητα πού λείπει τελείως από τά Λατινικά τήν έχει μόνον ή Ελληνική. Εκτός δέ από τήν κινητικότητα ή Ελληνική γλώσσα είναι πολύ εύηχος και μουσική, ώς ήδη άνεφέρθη, ταύτοχρόνως δέ εύχρηστος και εύπλαστος. Ως έν παράδειγμα δίδει ό Friedell τό ρήμα βουλεύω, πού σημαίνει συσκέπτομαι. Από τό βουλεύω ό Έλλην παράγει άπ' εύθείας τούλάχιστον άλλας έννέα λέξεις: βουλή, βούλευμα, βουλευτήριον, βουλευτήριος, βουλευτής, βουλευτικός, βουλήεις (= γνωστικός, συνετός), βουλωφόρος, βούλαρχος και έξ αύτών πλείστας άλλας συνθέσεις αναλόγως μέ τάς ανάγκας του λόγου.

Μία Γλώσσα, πού δύναται μέ τόσην εύκολίαν νά τροποποιή, νά συνδυάζη τάς έννοίας και νά τούς δίδη τάς διαφόρους άποχρώσεις, είναι άδύνατον νά μή κάμνη τόν Έλληνα νά διακριθῆ και εις τήν ικανότητα νά φιλοσοφή. Έτσι και ή φιλοσοφία και αί Ανθρωπιστικά Έπιστήμαι, αλλά και όλα σχεδόν αί Θετικά Έπιστήμαι χρησιμοποιούσιν Έλληνικάς λέξεις: Η φυσική και ή Χημεία, ή Ζωολογία και ή Βοτανική, ή Τεχνολογία και ή Ίατρική.

Υπάρχει ακόμη έν τελευταίον έρώτημα: Κατά ποίον τρόπον άκριβώς ήλθον αί Έλληνικάι λέξεις εις τήν Γαλλικήν Γλώσσαν; Βεβαίως ή πρώτη άπάντησις είναι μέσω τών εύπαιδευτών και λογίων Γάλλων του Μεσαίωνος, τής Αναγεννήσεως και τών μετέπειτα χρόνων. Εις αυτό έβοήθησαν επίσης και οί διαφυγόντες Βυζαντινοί λόγιοι. Χάριν εις όλους αυτούς Έλληνικάι λέξεις εισήλθον άπ' εύθείας εις τήν Γαλλικήν και παραμένουσιν αναλλοίωτοι μέχρι σήμερα. Π.χ. ό φιλόσοφος - le philosophe, ό καθολικός - le catholique κτλ.

Υπάρχουν όμως και Έλληνικάι λέξεις, αί όποϊαι έφθασαν εις τήν Γαλλικήν, πού κατά κύριον λόγον παράγεται έκ τής Λατινικής τών Ρωμαϊκών χρόνων μέ φωνητικάς παραφθοράς, άλλας μικροτέρας και άλλας έντονωτέρας. Π.χ. ή λέξις Εκκλησία, εις τήν Λατινικήν ecclesia και εις τήν Γαλλικήν église. Η Έλληνική λέξις Επίσκοπος, Λατινιστί episcopus, Γαλλιστί: évêque. Η λέξις βούτυρος (ή βούς + τυρός) = le fromage de vache. Λατ. butyrus. Γαλλιστί: beurre.

Έχομεν όμως και κατά τούς νεωτέρους χρόνους, μετά τήν παρακμήν τής Λατινικής, τήν συνέχισιν τής δημιουργίας Γαλλικών λέξεων και ιδεών έκ τής Έλληνικής Γλώσσης, έφ' όσον ή ανθρωπότης έξελίσσεται διαρκώς και οί μορφωμένοι έχρειάζοντο λέξεις διά νά έκφρασθώσιν αί νέα έννοια και ιδέαι. Π.χ. έχρησιμοποιήθη υπό του Μολιέρου, ως είδομεν, έκ τής Έλληνικής ή λέξις misanthrope από τήν λέξιν μισάνθρωπος, επίσης έδημιουργήθησαν από τάς Έλληνικάς λέξεις αί πολύ νεώτεροι cosmonaute και astronaute : ή πρώτη από τάς κόσμος και ναύτης και ή δευτέρα από τάς άστρον και ναύτης ως και άλλαι πολλάί. Έτσι οί Γάλλοι Έλληνισταί λόγιοι ήσαν εις τάς δόξας των: Όταν έφηυρέθη τό τηλεσκόπιον, τό ώνόμασαν le télescope από τό Έλληνικόν επίρρημα τήλε- πού σημαίνει μακράν, εις μεγάλην άπόστασιν, και τό ρήμα σκοπῶ (παρατηρῶ) κ.ο.κ..

Είς άλλος τρόπος έμπλουτισμοῦ τής Γαλλικής Γλώσσης μέ λέξεις από τήν Έλληνικήν ήτο ό διά τής λήψεως Έλληνικών λέξεων και έξ

αυτῶν δημιουργίας ἄλλων παραγῶγων Γαλλικῶν λέξεων. π.χ. * ἀπό τήν πολιτικήν - la politique ἐγίνον ἄλλαι Γαλλικαί λέξεις: ὡς le politicien (πολιτικός), politiser (πολιτικοποιῶ). Ἀπό τό anecdote, παρήχθη τό anecdotique κτλ.

* ἀπό τό αὐτός - auto, δηλ. soi-même - automobile, autoradio, autorité (ἐξουσία, ἀρχή), autoroute κτλ.

* ἀπό τήν πρόθεσιν ἀντί = τό ἐνάντιον contre. Αἱ νέαί λέξεις antitabac, antinucléaire, antiraciste etc.

* ἀπό τό πανόραμα - pãn (pan) καί ὄραμα (spectacle) - panorama, ἔχομεν ἄλλας καινούριας λέξεις ὡς cinérama, panaméricain, panislamisme κ.ο.κ.

Μετά τὰς ἀνωτέρω πολύ ἀναγκαίας εἰσαγωγικάς ἐξηγήσεις διὰ τήν Γαλλικήν Γλῶσσαν, δηλ. τό διατί καί τό πῶς αἱ πολυάριθμοι Ἑλληνικαί λέξεις μετεπήδησαν καί ἐνεπλούτισαν τήν Γαλλικήν, ἄλλοτε μὲν ἀπ' εὐθείας ἀπό τήν Ἑλληνικήν, ἄλλοτε δέ μέ ἐνδιάμεσον τήν Λατινικήν, καί ἄλλοτε ἐν συνδυασμῷ τῶν δύο γλωσσῶν, εἴμεθα πιστεύω ἔτοιμοι τώρα νά ἐμβαθύνωμεν εἰς τό πλουσιώτατον Ἑλληνικόν λεξιλόγιον τῆς Γαλλικῆς γλώσσης καί, ὡς σᾶς ὑπεσχέθην εἰς τόν τρίτον τίτλον τοῦ θέματος τῆς παρούσης ὁμιλίας, φεύγοντες ἀπό ἐδῶ θά κατέχητε περίπου τό 25% τῆς καλῆς - λογοτεχνικῆς καί ἐπιστημονικῆς - Γαλλικῆς Γλώσσης.

Διὰ νά μή γίνῃ δέ ἀνιαρά ἡ παρουσίασις τῶν λέξεων ἀλλά τούναντίον πολύ ἐνδιαφέρουσα, αὐταί δέν θά σᾶς παρουσιάζονται κατ' ἀλφαβητικὴν σειρὰν ὡς γίνεται εἰς τὰ λεξικά, ἀλλὰ καθ' ὁμάδας λέξεων καί ἐννοιῶν, αἱ ὁποῖαι σχετίζονται μέ τόν ἄνθρωπον, τὰ ζῶα, τήν φύσιν, τόν χρόνον, τόν χῶρον, τήν ἐπιστήμην, τὰς ἰδέας κ.ο.κ. Τὰς διαφόρους δέ ὁμάδας θά τὰς ἔχητε εἰς ξεχωριστάς διαφανείας, οὕτως ὥστε νά σᾶς δίδηται μία ἄνετος καί εὐχάριστος, πιστεύω, ἀλληλοδιαδεχομένη παρουσίασις λέξεων ἀνηκουσῶν κατὰ τό δυνατόν εἰς διάφορα σύνολα ἐννοιῶν.

Κατωτέρω ἀκολουθοῦσιν 26 ὁμάδες διαφανειῶν. Ὅφειλω δέ νά τονίσω, ὅτι δέν καλύπτονται ὅλαι αἱ Γαλλικαί λέξεις αἱ ὁποῖαι ἐδημιουργήθησαν ἐκ τῆς Ἑλληνικῆς. Αὐτό θά ἦτο ἀδύνατον κατὰ τόν διαθέσιμον χρόνον μας. Ἐξ ἄλλου ἀπό κάθε ρίζαν ἔχομεν πλεῖστα παράγωγα: ῥῆμα, οὐσιαστικόν, ἐπίθετον καί ἐπίρρημα. Ὅμως θά ἔχητε μίαν ἀρκετά ἐνδιαφέρουσαν ἐπιλογὴν Γαλλικῶν λέξεων, τήν ὁποίαν δύνασθε εὐκόλως νά συμπληρώσητε οἱ ἴδιοι σύν τῷ χρόνῳ.

Καί τώρα αἱ ΔΙΑΦΑΝΕΙΑΙ

Ἐκ τῆς παραθέσεως τῶν 26 πινάκων, πού σᾶς προεβλήθησαν, εἶναι αὐταπόδεικτον, ὅτι «αἱ Ἑλληνικαί λέξεις καί ρίζαι δίδουσιν εἰς τήν Γαλλικήν γλῶσσαν τήν βαθυτέραν δυνατὴν βάσιν τῆς καί τῆς χαρίζουσι ταύτοχρόνως τήν ὑψίστην δύναμιν τῆς εἰς τὰς ἀφηρημένας καί ἐπιστημονικάς ἐννοίας. Αἱ Ἑλληνικαί ρίζαι καί λέξεις εἶναι ὀλόγυρά μας», λέγουσιν οἱ Γάλλοι γλωσσολόγοι, «σέ ὅ,τι μεταφέρει καί τρέφει τόν παλαιότερον καί τόν μοντέρνον πολιτισμόν μας».

Πρέπει όπωσδήποτε νά τό σημειώσωμεν καί πάλιν, ώς τό διεπιστώσατε καί οί ίδιοι, ότι αύτή ή γλωσσική διαδικασία, τής παροχής Ελληνικών λέξεων είς τήν Γαλλικήν, δέν είναι κάτι τό όποϊον έμεινεν άπομεμακρυσμένον πλέον είς τόν Μεσαίωνα καί τήν Αναγέννησιν. Εξακολουθεϊ μέχρι σήμερα - παρακολουθεϊ τήν πρόοδον καί τόν μοντέρνον πολιτισμόν βήμα πρός βήμα, έστω καί εάν ή εξέλιξις τών πάντων καί αι έπιστημονικαι άνακαλύψεις ακολουθοϋσιν ένα ιλιγγιώδη ρυθμόν. Κατά τούς παλαιότερους αιώνας ό εμπλουτισμός τής Γαλλικής Γλώσσης μέ Ελληνικάς ρίζας καί λέξεις, ήτο κάτι σαν πολυτέλεια εκ μέρους τών τότε λογίων πρός εκλεπτυσμόν καί έξύψωσιν τοϋ Γαλλικοϋ Έθνους καί τής Γλώσσης του. Τώρα όμως, τήν σύγχρονον εποχήν, είναι μία αναγκαιότης - διά δέ τούς λογίους Γάλλους Ελληνιστάς μία εύχάριστος ένασχόλησις - πρός έφεύρεσιν νέων λέξεων εκ τής Ελληνικής καί τόν κατάλληλον συνδυασμόν των πρός περιγραφήν τών νέων άλληλοδιαδεχομένων ή μία τήν άλλην έφευρέσεων.

Όλοι γνωρίζομεν τήν άθάνατον ρήσιν τοϋ Ηρακλείτου: «Τά πάντα ρεϊ». Αυτό εφαρμόζεται καί είς τάς γλώσσας καί βεβαίως ή Ελληνική καί ή Γαλλική γλώσσαί δέν αποτελοϋσιν έξαιρέσιν. Διαρκώς άλλαι μέν λέξεις εκπίπτουσι, άλλαι δέ νέαί λέξεις δημιουργοϋνται. Καί σημειώσετε ότι αι περισσότεραι νέαί λέξεις, αι όποϊαι δημιουργοϋνται σήμερα είς τήν Γαλλικήν δέν προέρχονται από τήν Αγγλικήν, ώς δυνατόν νά αφήνηται νά νομισθῆ τοϋτο υπό τινων κύκλων, αλλά προέρχονται από τήν Ελληνικήν. Μάλιστα από τήν Ελληνικήν! Καί αυτό δέν τό λέγει ό όμιλών ή Έλληνας λόγιος πρός αύτοϋπερηφάνειάν μας, ήμών τών Ελλήνων. Αυτό αναφέρεται είς Γαλλικόν βιβλίον περί τής Ελληνικής Γλώσσης, εκδοθέν είς τήν Γαλλίαν πρό δεκαπενταετίας περίπου υπό τής Βρετανικής Εγκυκλοπαιδείας, Encyclopaedia Britannica.

Πλησιάζων τό τέλος τής παρούσης διαλέξεως θά ήθελον έν συντομία νά αναφερθῶ καί είς τόν δεύτερον τίτλον τής παρούσης όμιλίας. Έτσι θά σας αναγνώσω έν ποίημα, τό όποϊον αναφέρεται είς τήν παντοίας μορφής φιλίαν καί σχέσιν μεταξύ τών δύο λαών, τοϋ Ελληνικοϋ καί τοϋ Γαλλικοϋ, τοϋ όποϊου τήν Γαλλοφωνίαν τιμῶμεν τόν μῆνα αύτόν.

Τό μικρόν αυτό ποίημα, πού δίδει τήν έντύπωσιν πρωτολείου έργασίας διά νά γίνηται κατανοητόν ύφ' όλου τοϋ τότε μετριωτάτης μορφώσεως Ελληνικοϋ λαοϋ, τό έγραψεν ό μέγας Έλληνας πολιτικός καί άνθρωπος τών γραμμάτων Αδαμάντιος Κοραῆς τό 1800. Ό Κοραῆς έσπούδασεν είς Montpellier καί έζησεν είς Γαλλίαν, έδημοσιεύθη δέ τό ποίημα αυτό τοϋ Κοραῆ είς τήν εκδοσιν «Άσμα Πολεμιστήριον». Ό Αδαμάντιος Κοραῆς υπῆρξεν ό κατ' έξοχήν εκπρόσωπος τοϋ Γαλλικοϋ Διαφωτισμοϋ είς τόν Ελληνικόν χῶρον προωθών τάς φιλελευθέρας ιδέας τής Γαλλίας καί τής Δύσεως είς τήν Ελλάδα καί προσπαθών νά εμπνεύση δι' αύτῶν είς τούς σκλαβωμένους Έλληνας, άφ' ενός τήν ιδέαν τής Ελληνικής Επαναστάσεως, τής Ελευθερίας καί Απελευθερώσεως των από τόν βαρύν καί βάρβαρον Τουρκικόν ζυγόν, άφ' έτέρου δέ νά τονώση τήν πίστιν καί υπερηφάνειαν τών Ελλήνων διά τήν αρχαιοελληνικήν καταγωγήν καί παράδοσιν των.

Τό ποίημα τοϋ Αδαμαντίου Κοραῆ έχει ακριβῶς ώς εξῆς:

φίλους τῆς ἐλευθερίας
δεμένοι
τῶν Γραικῶν τῆς σωτηρίας
ὅταν ἔχωμεν τοὺς Γάλλους
Γάλλοι,
τίς ἢ χρεία ἀπὸ ἄλλους;
Γραικογάλλοι.

Γάλλοι καὶ Γραικοί
μέ φιλίαν ἠνωμένοι
δέν εἶναι Γραικοί ἢ
ἀλλ' ἓν ἔθνος,

Ὅμως ὑπάρχει καὶ κάποιος ἄλλος λόγος πού σᾶς ἀναφέρω αὐτό τό ποίημα ἐκτός ἀπὸ τό μήνυμά του τῆς μεγάλης φιλίας, ἡ ὁποία ἐνώνει καὶ πρέπει πάντοτε νά ἐνώνη τοὺς Ἕλληνας (Γραικοὺς) καὶ τοὺς Γάλλους. Βλέπετε ὅτι εἰς τὴν τελευταίαν λέξιν τοῦ ποιήματος ὁ Κοραῆς συνθέσας καὶ χρησιμοποιεῖσας μαζί τὰς λέξεις Γραικοί καὶ Γάλλοι ἐφηῦρε καὶ ἐδημιούργησε τὴν σύνθετον λέξιν Γραικογάλλοι. Αὐτό ἔχει ἄμεσον σχέσιν μέ τόν δεῦτερον σκόπιμον τίτλον τῆς παρούσης ὀμιλίας, ὅτι εἰς τὴν Γαλλίαν ὀμιλοῦν *Frangres*, Γαλλοελληνικά. Ἐπομένως, ὅταν ἐχρησιμοποιήθη διὰ πρώτην φοράν πρό μερικῶν δεκαετιῶν ἡ λέξις franglais, διὰ νά περιγράψῃ τὰ ἀνάμεικτα Γαλλικά μέ Ἀγγλικὰς λέξεις, πού ὠμίλουν κυρίως οἱ Ἀγγλόγλωσσοι μεταπολεμικοὶ τουρίσται πού ἐπεσκέπτοντο τὴν Γαλλίαν ἢ καὶ ἐκεῖνοι πού ἐγκαθίσταντο λόγῳ ἐργασίας εἰς διαφόρους θέσεις εἰς Γαλλίαν, αὐτὴ ἡ λεκτικὴ σύνθεσις πού ἐχρησιμοποιήθη τότε, ὅτι ὠμίλουν *franglais*, δέν ἦτο μία γλωσσικὴ ἐφεύρεσις τῆς μεταπολεμικῆς ἐποχῆς τῶν ἐτῶν 1950/1970, ὡς γενικῶς πιστεύεται, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἡ σύνθετος λέξις ἐλήφθη, ὡς μόλις ἴδομεν ἀνωτέρω, ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὴν μεγάλην συνθετικὴν δύναμιν τῆς, ἀφοῦ ἡ τοιαύτη λεκτικὴ σύνθεσις, οἱ Γραικογάλλοι, ἀναφέρεται διὰ πρώτην φοράν εἰς τό συγγραφέν πρό 200 καὶ πλέον ἐτῶν ποίημα τοῦ ἀθανάτου Ἑλληνοῦ λογίου καὶ πολιτικοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ.

Θά ἤθελον νά κλείσω τὴν παροῦσαν μελέτην μέ μίαν ὑπέροχον παρατήρησιν τῶν ἐμβριθῶν Γάλλων γλωσσολόγων *Jean Bouffartigue* καὶ *Anne-Marie Delrieu*, τοὺς ὁποίους ἐχρησιμοποίησε καὶ ἡ Βρετανικὴ Ἐγκυκλοπαίδεια (*Encyclopaedia Britannica*) πρὸς καταγραφήν καὶ ἀνακοίνωσιν τῶν γλωσσικῶν παρατηρήσεών της διὰ τὴν μεγάλην ἐπίδρασιν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης ἐπὶ τῆς Γαλλικῆς. Οἱ γλωσσολόγοι αὐτοὶ μᾶς λέγουσιν ἐπὶ λέξει:

«Διὰ νά ἐπιτύχῃ κάποιος εἰς τὴν ὑπαρξίν του εἰς τὴν ζωὴν ἢ διὰ νά εἶναι σέ συγχρονισμόν μέ τόν καιρόν του, θά πρέπει νά γνωρίζῃ καλῶς τὰς ρίζας του». Καὶ περαιτέρω: «Ἡ Ἑλληνικὴ Γλῶσσα εἶναι ἡ πηγὴ ἐκ τοῦ βάθους τῶν χρόνων τοῦ Γαλλικοῦ καὶ βεβαίως τοῦ Παγκοσμίου Πολιτισμοῦ. Ἡ Ἑλλάς παραμένει μέχρι σήμερον ζωντανὴ μέσα εἰς τὰς λέξεις πού χρησιμοποιοῦμεν καθημερινῶς. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἡ Ἑλλάς μᾶς κατασκευάζει καὶ ἐμπλουτίζει κάθε ἡμέραν τὴν Γαλλικὴν Γλῶσσαν μας».

Νά μοῦ ἐπιτραπῇ νά διατυπώσω ἐδῶ μίαν ἀυθόρμητον παρατήρησιν: Σήμερον, ἡμεῖς οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες, πῶς ἀκριβῶς συμπεριφερόμεθα πρὸς τὴν ὑπέροχον αὐτὴν γλῶσσαν μας; Οἱ σύγχρονοι φωστῆρες τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης μᾶς λέγουν τό ἐξωφρενικόν, ὅτι τοὺς «πέφτει ὀλίγη» καὶ θέλουν νά δημιουργήσωσι νέαν ἀπλουστέραν γλῶσσαν ἢ καὶ νέας διαλέκτους διὰ νά συνεννοῶνται δῆθεν μεταξύ των καλύτερον ἐν

τῆ ἀπλουστευμένη ἀτελείᾳ των καί ἐν τῆ κορωνίδι τῆς πλάνης των!
Οὐδέν ἄλλο σχόλιον!

Σᾶς εὐχαριστῶ,

Λάμπης Γ. Κωνσταντινίδης